

PRAMENY A LITERATURA

Z velké vědecké produkce o husitství je možno zaznamenat v rámci popularizující knížky jen velmi omezený přehled hlavních prací. Vybíráme především díla, jež podávají zásadní řešející závažných problémů, nebo taková, jež shrnují a překonávají starší práce, případně obsahují dobré odkazy na literaturu a prameny. I z takto vymezeného výběru lze zjistit, jak značný zájem věnují husitským studiím zahraniční badatelé.

Kde je uvedeno jen datum vydání citované knihy, jde o publikaci vydanou v Praze.

Zkratky citovaných časopisů a sborníků:

- AUC – Acta Universitatis Carolinae
- ČCH – Český časopis historický
- ČČM – Časopis českého musea
- ČMM – Časopis matice moravské
- ČSČĤ – Československý časopis historický
- ČSPSČ – Časopis Společnosti přátel starožitností českých
- FHB – Folia historica Bohemica
- HT – Husitský Tábor
- HUCP – AUC – Historia Universitatis Carolinae Pragensis
- JSH – Jihočeský sborník historický
- LF – Listy filologické
- MVGDB – Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen
- PHS – Právněhistorické studie
- SAP – Sborník archivních prací
- SH – Sborník historický
- SPDMP – Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy
- VKČSN – Věstník Královské české společnosti nauk

Základní povšechná díla:

Bibliografie:

Specializovaná bibliografie k dějinám husitství byla vydávána ve dvacátých letech jako příloha publikační řady *Husitský archiv*. Průběžné údaje obsahuje jinak *Bibliografie české historie*. Novou bibliografii husitství, sloužící k první orientaci, ale místy mezerovitou, vydal J. K. ZEMAN, *The Hussite Movement and Reformation in Bohemia, Moravia and Slovakia (1350–1650)*, Ann Arbor 1977.

Souborná díla:

F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, zvl. sv. III; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy*, zvl. sv. IV; F. von BEZOLD, *K dějinám husitství*, z původní německé práce z r. 1874 přeložil A. CHYTIL, 1904.

K době a osobnosti Husově:

J. SEDLÁK, *M. Jan Hus*, 1915; V. NOVOTNÝ – V. KYBAL, *M. Jan Hus, život a učení*; díl I. Život a dílo 1–2 (autor V. NOVOTNÝ), 1919 až 1921; díl II. Učení 1–3 (autor V. KYBAL), 1923–1931; F. M. BARTOŠ, *Čechy v době Husově* (České dějiny II/6), 1947; Paul de VOOGHT, *L'héresie de Jean Huss*, Louvain 1960; též autor, *Hussiana*, Louvain 1960.

K husitské revoluci:

F. M. BARTOŠ, *Do čtyř pražských artikulů*, SPDMP V/2, 1932, s. 481 až 591; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba I–IV*, 1927–1933; J. MACEK, *Husitské revoluční hnutí*, 1952; J. MACEK, *Tábor v husitském revolučním hnutí I–II*, 1952–1955; F. G. HEYMANN, *John Žižka and the Hussite Revolution*, Princeton 1955; R. KALIVODA, *Husitská ideologie*, 1961; B. T. RUBCOV, *Podvigi taboritov*, Moskva 1961; F. M. BARTOŠ *Husitská revoluce I–II* (České dějiny II/7–8), 1965–1966; H. KAMINSKY, *A History of the Hussite Revolution*, Berkeley and Los Angeles 1967. První pokus o marxistické pojetí husitství, K. KONRÁD, *Dějiny husitské revoluce*, byl vydán z pozůstalosti autora 1964.

Problémy bádání o husitství se zabývaly v poslední době dvě stati: F. ŠMAHEL, *Tábor a husitská revoluce: problémy interpretace*, JSH 40, zvl. číslo Tábor a husitská revoluce, 1971, s. 9–21, a J. KEJŘ, *Cesty bádání o husitství*, HT 4, 1981, s. 245–260.

K době poděbradské:

R. URBÁNEK, *Věk poděbradský I–IV* (České dějiny III/1–4), 1915 až 1962; F. G. HEYMANN, *George of Bohemia, King of Heretics*, Princeton 1965; O. ODLOŽILÍK, *The Hussite King*, New Brunswick – New Jersey 1965.

Historické atlasy:

Atlas československých dějin, 1965, list VI.

Československý vojenský atlas, 1965, s. 260–262.

Ke kapitole Svědkové minulosti:

Ze starších edic k době Husově a husitství je možno výběrově uvést: *Ioannis Hus atque Hieronymi Pragensis Historia et monumenta* I–II, Norimbergae 1558, druhé vydání 1715; Ioannes COCHLAEUS, *Historiae Hussitarum libri duodecim*, Moguntinae 1549; H. von der HARDT, *Magnum oecumenicum Constantiense concilium* I–VI, 1697–1699; *Historia Bohemiae* Eneáše Silvia Piccolominiho vyšla poprvé v prvotisku r. 1475, jinak přístupná v řadě vydání, např. in: *Opera omnia*, Basileae 1571, s. 81–143.

Nejvýznamnějším vydavatelem husitských památek zůstává stále F. PALACKÝ. Jeho hlavní edice: *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské*, zvl. díly I, III, IV, VI, 1840–1872; *Starí letopisové čeští*, *Scriptores rerum Bohemicarum* III, 1829; *Monumenta conciliorum generalium saeculi XV*, I. (spoluvydavatel E. BIRK), Vindobonae 1857; *Documenta Mag. Ioannis Hus vitam, doctrinam, causam... illustrantia*, 1868; *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges* I–II, 1873.

Z dalších závažných edic je možno výběrově jmenovat aspoň tyto: C. HÖFLER, *Geschichtschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen* I–II, *Fontes rerum Austriacarum* II a VI, Wien 1856 ad. (obsahuje mj. kroniku Mikuláše z Pelhřimova a kroniku Starého kolegiáta pražského. Nejdůležitější kroniky jsou vydány ve *Fontes rerum Bohemicarum* V, vyd. J. GOLL, 1893 (zde Kronika husitská Vavřince z Březové, kronika Bartoška z Draheonic a tzv. Kronika university pražské). Cenný soubor dokumentů obsahuje *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka* I–IV, vyd. V. RYNEŠOVÁ, poslední díl dokončil J. PELIKÁN, 1929–1954.

Z husitské a protihusitské učené literatury a polemik je možno uvést jen přísný výběr, na prvním místě spisy Husovy. Kromě uvedené norimberské edice z roku 1558 je to zejména ediční řada *Magistri Joannis Hus Opera omnia*. Dosud vyšly tyto svazky: I. *Výklady*, 1975; VII. *Collecta*, 1959; VIII. *Passio domini nostri Iesu Christi*, 1973; XII. *Postilla adumbrata*, 1975; XXII. *Polemica*, 1966. Tento svazek obsahuje nejzávažnější Husovy polemiky, např. proti M. Stanislavu ze Znojma, proti M. Štěpánu z Pálče, proti osmi doktorům a též obhajoby Viklefových spisů. Z ostatních edic Husových spisů uvádíme: *Tractatus de ecclesia*, vyd. S. H. THOMSON, 1958; důležitým doplňkem je překlad tohoto traktátu: F. M. DOBIÁŠ – A. MOLNÁR, *O církvi*, 1965, který obsahuje závažné odkazy k textu. Dále Husovy univerzitní promluvy: *Iohannes Hus. Positiones, recommendationes, sermones*, vyd. A. VIDMANOVÁ, 1958. Jiná díla Husova, mezi jiným i jeho obšírný výklad Lombardových Sentencí, vydal V. FLAJŠHANS ve *Sbírce pramenů českého hnutí náboženského ve XIV. a XV. století*, I–VIII, 1903–1907; týž

editor vydal i Husova betlémská kázání: *Mag. Io. Hus Sermones in Betle-
hem 1410-1411*, VKČSN 1938-1942, jejichž rozbor podala E. KAMÍN-
KOVÁ, *Husova betlémská kázání a jejich dvě recense*, AUC – Philosophica
et historica 1963, Monographia 2. Jeden z nejdůležitějších objevů nové doby,
příručku Husovy disputace de quolibet z roku 1411, objevenou roku 1938,
vydal B. RYBA, *Magistri Iobannis Hus Quodlibet*, 1948.

Z hlavního díla M. Matěje z Janova, *Regulae veteris et novi testamenti*,
je zatím vydáno 5 svazků, první čtyři vydal V. KYBAL, Inšpruk 1908-1913,
pátý svazek vydal týž autor ve spolupráci s O. ODLOŽILÍKEM, 1926.
Dokončení celé edice připravuje J. NECHUTOVÁ.

Cenné menší spisy Husovy, Jakoubkovy i jiných autorů jsou přístupné
v záslužném souboru: J. SEDLÁK, *Studie a texty k náboženským dějinám
českým I-III*, 1914 ad. Důležitý protihusitský spis *Traktát mistra Ondřeje
z Brodu o původu husitů* vydal nově J. KADLEC, Tábor 1980.

Značnou pozornost poutá nověji M. Mikuláš z Drážďan, z jehož spisů
zpřístupněných tiskem lze uvést aspoň: *Tabulae veteris et novi coloris*, vyd.
H. KAMINSKY se spolupracovníky, Transactions of the American Philo-
sophical Society, New Series – Volume 55, Part. 1, Philadelphia 1965;
Quaerite primum regnum Dei, vyd. J. NECHUTOVÁ, Brno 1967.

Přehledy a repertoria literární činnosti vzniklé z pražské univerzity do po-
čátku husitské revoluce sestavil J. TRÍŠKA, *Literární činnost předhusitské
university*, 1967; týž autor, *Studie a prameny k rétorice a k universitní lite-
ratuře*, 1972; týž autor, *Rétorický styl a pražská univerzitní literatura ve
středověku*, 1975. Repertorium literární činnosti z doby husitské má přípra-
veno k tisku P. SPUNAR, který také v soustavné řadě příspěvků v různých
revuích seznámil s cennými výsledky svých zahraničních studií, při nichž
objevil velkou řadu bohemikálních rukopisů.

Literární činnost předních mistrů husitské doby je zaznamenána v těchto
pracích: F. M. BARTOŠ – P. SPUNAR, *Soupis pramenů k literární činnosti
M. Jana Husa a M. Jeronyma Pražského*, 1965; F. M. BARTOŠ, *Literární
činnost M. Jakoubka ze Stříbra*, 1925; týž autor, *Literární činnost M. Jana
Rokycany, M. Jana Příbrama a M. Petra Payna*, 1928; J. KEJŘ, *Husitský
právník M. Jan z Jesenice*, 1965, s. 153-168; P. SPUNAR, *Opera Nicolai
Biskupec de Pilgram (Pelbřimov)*, in: Směrování (vyd. N. REJCHRTOVÁ),
1983, s. 104-116; H. KAMINSKY, v cit. edici spisu Mikuláše z Drážďan
seznamenává mistrova díla v úvodu, s. 28-32, opíraje se i o starší soupisy
Sedlákův a Bartošův.

Přehled husitských dosud zjištěných postil podal F. M. BARTOŠ, *Dvě
studie o husitských postilách*, 1955; vydány jsou zvláště tyto kazatelské sbír-
ky: *Dochovaná kázání Jana Želivského z r. 1419*, vyd. A. MOLNÁR, 1953;
Postila Jana Rokycany I-II, vyd. F. ŠIMEK, 1928-1929; *Jakoubek ze Stří-*

bra, *Výklad na Zjevení sv. Jana I–II*, vyd. F. ŠIMEK, 1932–1933.

Popravčí kniha pánův z Rožmberka je k dispozici ve vydání F. MAREŠE, 1878.

Z památek městské proveniencie je vydáno zatím málo, ale je k dispozici úplný přehled českých a moravských městských knih: R. NOVÝ, *Soupis městských knih českých od roku 1311 do roku 1526*, AUC – Philosophica et historica 4, 1963. Hlavní literaturu zpracovávající údaje pro některá města připomeneme dále. Městské účty zhořelecké uvádí *Codex diplomaticus Lucatiae Superioris II/I*.

O husitských manifestech zejména F. M. BARTOŠ, *Manifesty města Prahy z doby husitské*, SPDMP VII, 1933, s. 253–309. Jinak lze odkázat na knihu *Husitské manifesty*, soubor textů shromáždil, upravil a přeložil A. MOLNÁR, Světová četba, sv. 495, 1980, kde lze zjistit veškeré potřebné údaje i odkazy na starší literaturu.

Z cizích kronikářských děl jsou nejdůležitější: *Eberhart Windecke's Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds*, vyd. W. ALTMANN, Berlin 1893; THOMAS EBENDORFER, *Chronicon Austriacum II*, Lipsiae 1725, k tomu monografie A. LHOTSKY, THOMAS EBENDORFER – *Ein österreichischer Geschichtsschreiber, Theologe und Diplomat des 15. Jahrhunderts*, Stuttgart 1957; dále *Andreas von Regensburg sämtliche Werke*, Quellen und Erörterungen zur Beyerischen und Deutschen Geschichte, Neue Folge, I. Bd., vyd. G. LEIDINGER, München 1903, zde zvláště *Chronica Hussitarium* a *Dialogus de heresi Bohemica*. Z českých pak je třeba ještě uvést dílo neznámého autora *Kronika velmi pěkná o Janu Žižkovi*, nově přístupná v edici J. ŠŮLY, Hradec Králové 1979.

Básnické skladby doby husitské jsou již dobře zpřístupněny. Jmenovat je třeba: *Husitské skladby budyšinského rukopisu*, vyd. J. DAŇHELKA, 1952 (zde obsažen i Porok koruny české a Hádání Prahy s Kutnou Horou); *Veršované skladby doby husitské*, vyd. F. SVEJKOVSKÝ, 1963 (zde také Václav, Havel a Tábor). Ukázky z husitské a protihusitské poezie přináší též *Výbor z české literatury husitské doby I–II* 1963–1964. O nověji zjištěné básni: D. MAREČKOVÁ, *Leningradský zlomek staročeské skladby husitské*, Sborník národního muzea, řada C 12, 1967, s. 65–84.

Výběr z pramenů husitské doby v populární formě zpřístupnil širokému okruhu čtenářů J. MACEK, *Ktož jsou boží bojovníci*, 1951.

Ke kapitole Člověk ve světě středověku:

Ke způsobu života ve středověku existuje rozsáhlá literatura, z níž stačí uvést nejnovější dílo: A. BORST, *Lebensformen im Mittelalter*, Frankfurt am Main-Berlin-Wien 1979. Pro české poměry lze užít i studie H. HEIM-

PEL, *Das deutsche fünfzehnte Jahrhundert in Krise und Beharrung*, in: *Die Welt zur Zeit des Konstanzer Konzils*, Vorträge und Forschungen IX, Stuttgart 1965, s. 9–29. Přehled o různých aspektech středověkého života poskytuje i publikace Socialistické akademie *Svět středověku*, 1969, kterou vypracoval kolektiv autorů pod redakcí VLADIMÍRA PROCHÁZKY; dále publikace *Kultura středověku*, 1972, vedoucí autorského kolektivu P. SPUNAR.

O inkvizici v českých zemích podaly zcela nový obraz nedávné nálezy pramenů, které zásadně pozměnily dosavadní znalosti: A. PATSCHOVSKÝ, *Anfänge einer ständigen Inquisition in Böhmen*, Beiträge zur Geschichte und Quellenkunde des Mittelalters, Bd. 3, Berlin-New York 1975; též autor, *Quellen zur böhmischen Inquisition im 14. Jahrhundert*, Monumenta Germaniae historica, Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters, Bd. 11, Weimar 1979. O literatuře k předhusitskému kacířství a sektám se zmíníme později.

Předpoklady husitství probírá zejména J. MACEK, Tábor I. O době Karlově byla připravena u příležitosti 600. výročí panovníkovy smrti v roce 1978 řada publikací u nás i v zahraničí, z nichž některé jsou dosud v tisku. Uvést lze alespoň: J. SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo* (1316–1378), 1979; též autor, *Karl IV. Sein Leben und seine staatsmännische Leistung*, 1978. Ze zahraničních prací H. PATZE (vyd.), *Kaiser Karl IV.*, zvláštní otisk článku z *Blätter für deutsche Landesgeschichte*, Bd. 114, 1978; F. SEIBT (vyd.), *Kaiser Karl IV. Staatsmann und Mäzen*, München 1978.

Přednášky z konference k 600. jubileu Karla IV., konané v Praze roku 1978, byly vydány péčí Univerzity Karlovy v pěti svazcích: *Mezinárodní vědecká konference Doba Karla IV. v dějinách národů ČSSR, 1981–1982*.

Ke kapitolám Morfologie společnosti a Cesty revoluce:

Jako přehledný úvod poslouží stať: J. SPĚVÁČEK, *K některým problémům hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v předhusitském období*, FHB 3, 1981, s. 7–76. O sociologické pojetí se pokusil J. SLAVÍK, *Husitská revoluce – Studie historicko-sociologická*, 1934.

Církevní organizace: Podrobné průzkumy úřadů pražské arcidiecéze podnikla v řadě prací Z. HLEDÍKOVÁ, např. *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské*, 1971. Úřední záznamy církevních soudů a jiných orgánů patří k nejcennějším pramenům pro poznání života společnosti ve 14. a 15. století. Jejich hlavní edice: F. TADRA, *Soudní akta konsistoře pražské I–VII*, 1893–1900; F. A. TINGL – J. EMLER, *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim I–VI*, 1879–1886; K. BOROVÝ – A. PODLAHA, *Libri erectionum*

archidioecesis Pragensis saec. XIV. et XV. I–IV, 1875–1879, 1927; I. HLA-VÁČEK – Z. HLEDÍKOVÁ, *Visitační protokol pražského arcijábenství pražského arcijábna Pavla z Janovic z let 1379–1382*, 1973; K. HÖFLER, *Concilia Pragensia 1353–1413*, 1862; důležité doplnění a revizi známých znalostí podala Z. HLEDÍKOVÁ, *Synody v Pražské diecézi v letech 1349–1419*, ČSČH 18, 1970, s. 117–146. K husitským synodám podala užitečný seznam B. NOŘÍŽOVÁ, *Přehled utrakvistických synod v Čechách do roku 1440*, JSH 47, 1978, s. 160–182. Pro pozdější období zůstává základním dílem Z. NEJEDLÝ, *Prameny k synodám strany pražské a tábořské 1441–1444*, 1903, s cennými edicemi.

Základním dílem o našich středověkých klášterech je práce V. VANĚČKA, *Právní postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě XII.–XV. století*, I–III, 1933–1937.

Šlechta: Z posledních prací o šlechtě je možno jmenovat: J. M. KLASSEN, *The Nobility and the Making of the Hussite Revolution*. New York 1978. Problémy nižší šlechty se zabýval v několika článcích M. POLÍVKA, který připravil i monografii o Mikuláši z Husi – *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, 1982; k ní přípravné studie *K biografii Mikuláše z Husi*, FHB 3, 1981, s. 195–261, a *Mikuláš z Husi v počátcích husitské revoluce*, HT 4, 1981, s. 69–75. Množství údajů o šlechtě doby Václava IV. obsahují četné články a studie I. HLAVÁČKA.

Města: K dějinám předhusitských a husitských měst je literatura velmi bohatá, ale různorodá co do obsahu i úrovně. Z literatury pojednávající o obecných otázkách lze uvést: B. MENDEL, *Sociální krize a zápasy ve městech čtrnáctého věku*, 1926; F. GRAUS, *Městská chudina v době předbusitské*, 1949; F. G. HEYMANN, *City Rebellions in 15th-Century Bohemia and their Ideological and Sociological Background*. The Slavonic and East European Review 40, nr. 95, 1962; J. KEJŘ, *Organisation und Verwaltung des königlichen Städtewesens in Böhmen zur Zeit der Luxemburger*, in: *Stadt und Stadtherr im 14. Jahrhundert*, Linz 1972, s. 79–92. K dějinám daní v českých městech: J. KEJŘ, *Les impôts dans les villes médiévales de Bohème*, in: *L'Impôt dans le cadre de la Ville et l'État*, Collection Histoire, nr. 13, Bruxelles 1966, s. 208–231. K získávání pozemků mimo město J. MEZNÍK, *Venkovské statky pražských měšťanů v době předbusitské a busitské* 1965.

K jednotlivým městům: Praha: B. MENDEL, *Hospodářské a sociální poměry v městech pražských v l. 1378–1434*, ČČH 22–23, 1916–1917; též autor, *Z hospodářských dějin středověké Prahy*, SPDMP V/2, 1932, s. 161–391.

Jihlava: F. HOFFMANN, *Jihlava v busitské revoluci*, Havlíčkův Brod 1961; též autor, *Zur Rolle der wirtschaftlichen und sozialen Verhältnisse*

der Stadt Iglau in Mähren in bussitischer Zeit, Jahrbuch für Regionalgeschichte 3, 1968, s. 51-74.

Kutná Hora: J. KEJŘ, *Právní život v husitské Kutné Hoře*, 1958.

Tábor: Hlavní údaje u uvedeného již J. MACKA. Dále: J. KEJŘ, *Vznik městského zřízení v Táboře*, in: *Tábor a husitská revoluce*, zvl. číslo JSH 40, 1971, s. 31-44; J. MEZNÍK, *Tábor a Staré město pražské*, ČSČH 19, 1971, s. 45-52; M. DRDA, *Archeologický výzkum Tábora 1974-1977*, Tábor 1978; M. DRDA - R. TECL, *K předbusitskému osídlení Tábora*, ČSČH 26, 1978, s. 740-764; F. ŠMAHEL, *Táborští vladaři*, FHB 4, 1982, s. 83-125.

Poddanský lid: K neobyčejně rozsáhlému tematu je dosavadní vědecká práce sice bohatá, ale potřebuje značně revidovat a doplnit. Výběrově je možno uvést: V. CHALOUPECKÝ, *Selská otázka v husitství*, Bratislava 1926; tato práce byla částí starší literatury přijímána, většinou se však proti ní polemizuje; B. T. RUBCOV, *Issledovanija po agrarnoj istorii Čechii*, Moskva 1963; F. GRAUS, *Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předbusitské I-II*, 1953-1957. Ke sporu o selské odúmrti nově M. BOHÁČEK, *Právní ideologie předbusitského zastánce selské svobody*, SH 8, 1961, s. 103-132, kde i hodnocení starší literatury. Jinak se o selské otázce hovoří ve velkém množství prací, zvláště podrobně u citovaného již J. MACKA.

Nové studie předložili R. NOVÝ, *Poddaní v husitské revoluci*, HT 4, 1981, s. 93-100; J. KEJŘ, *Zur Bauernfrage im Hussitentum*, Jahrbuch für Geschichte des Feudalismus 6, 1983. Podrobné analýzy lapkovských tlup provedl v několika člancích F. HOFFMANN, zejména: *Popravčí zápisy jiblavské*, PHS 18, 1974, s. 163-204; *K povaze drobné války, zášti a násilných činů před husitskou revolucí*, in: *Pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám*, 1975, s. 55-75.

Univerzita: Neobyčejně členitá vědecká tvorba o dějinách pražské univerzity si všímá univerzity v Husově a husitské době i životních osudů jednotlivých mistrů. Přehled podávají *Stručné dějiny university Karlovy*, red. F. KAVKA, 1964; bohaté příspěvky přináší časopis HUCP. Mnoho poznatků v uvedených již monografiích o Husovi. K Dekretu kutnohorskému: V. NOVOTNÝ, K. KROFTA, J. ŠUSTA, G. FRIEDRICH, *Dekret kutnohorský*, 1909; nově pak *Dekret kutnohorský a jeho místo v dějinách*, AUC - Philosophica et historica 2, 1959, zvláště s příspěvky Z. FIALY, A. ŠKARKY a V. VANĚČKA; J. KEJŘ, *Sporné otázky v bádání o Dekretu kutnohorském*, HUCP 3, 1962, s. 83-121; v těchto pracích i odkazy na starší literaturu. K univerzitě a studentstvu: F. ŠMAHEL, *Pražské universitní studentstvo v předrevolučním období 1399-1419*, 1967; týž autor, *Le mouvement des étudiants à Prague dans les années 1408-1412*, Historica 14, 1967, s. 33-75; J. KEJŘ, *Deklarace pražské university z 10. března 1417 o přijímání*

pod obojí a její historické pozadí, SH 8, 1961, s. 133–156; H. KAMINSKY, *The University of Prague in the Hussite Revolution: The Role of the Masters*, in: *Universities in Politics*, Baltimor and London 1972, s. 79–106.

Monografie o jednotlivých mistrech: K Husovi již výše uvedené spisy, dále populární J. MACEK, *Jan Hus*, 1961. J. NECHUTOVÁ, *Místo Mikuláše z Drážďan v raném reformačním myšlení*, 1967; F. ŠMAHEL, *Leben und Werk des Magister Hieronymus von Prag*, *Historica* 13, 1966, s. 81–111; viz též populární knížku téhož autora, *Jeronym Pražský*, 1966. J. PROKEŠ, *M. Prokop z Plzně*, 1927; J. KEJŘ, *Husitský právník M. Jan z Jesenice*, 1965; P. de VOOGHT, *Jacobellus de Stříbro († 1429), premier theologien du bussitime*, Louvain 1972; F. ŠIMEK, *Učení mistra Jana Rokycany*, 1938; F. G. HEYMANN, *John Rokycana – Church Reformer between Hus and Luther*, *Church History* 28, 1959, s. 240–280. – K těmto monografiím lze přiřadit: B. AUŠTĚCKÁ, *Jan Želivský jako politik*, 1925.

K národnostní otázce v husitství: J. LIPPERT, *Die Čechisierung der böhmischen Städte im XV. Jahrhundert*, *MVGDB* 5, 1867, s. 174 ad.; J. MACEK *Národnostní otázka v husitském revolučním hnutí*, *ČSČH* 3, 1955, s. 4–29; E. SCHWARZ, *Die Volkstumsverhältnisse in den Städten Böhmens und Mährens vor den Hussitenkriegen*, *Bohemia* 2, 1961, s. 27–111; F. SEIBT, *Hussitica*, Köln-Graz 1965, kapitola 3, *Jazyk – linguagium* s. 58–124; J. MEZNÍK, *Národnostní složení předhusitské Praby*, SH 17, 1970, s. 5–30; F. G. HEYMANN, *Česká města před husitskou revolucí, v době jejího trvání a jejich etnický vývoj*, in: *Tábor a husitská revoluce*, zvl. číslo JSH 40, 1971, s. 45–53. Stav a problémy bádání shrnul a nová řešení podal F. ŠMAHEL, *Idea národa v husitských Čechách*, České Budějovice 1971. Viz i R. URBÁNEK, *Český mesianismus ve své době brdinské*, nově in: R. URBÁNEK, *Z husitského věku*, 1957, s. 7–28.

K vnitřním poměrům v Táboře: F. M. BARTOŠ, *Táborské bratrstvo let 1425–1426 na soudě svého biskupa Mikuláše z Pelbřimova*, *ČSPSČ* 29, 1921, s. 103–122.

K měnovým otázkám husitské doby: K. CASTELIN, *Česká drobná mince doby předhusitské a husitské 1300–1471*, 1953.

K hospodářským aspektům válečných operací kromě literatury uvedené v kapitole VIII též k pozadí vojensko-politických událostí vedoucích k Lipanům R. URBÁNEK, *Lipany a konec polních vojsk*, 1934.

O otázkách životního stylu a mravnosti kromě různých výkladů v základních dílech je třeba přihlídnout zejména k těmto spisům: A. KOLÁŘOVÁ-CÍSAŘOVÁ, *Žena v hnutí husitském*, 1916; J. KLASSEN, *Women and Religious Reform in Late Medieval Bohemia*, *Renaissance-Reformation* 5, 1981, s. 203–221; N. REJCHRTOVÁ, *Dětská otázka v husitství*, *ČSČH* 28, 1980, s. 53–77.

Ke kapitole Rozpad duchovního monopolu:

V těžko přehledné mezinárodní literatuře o hlavních vývojových liniích a osobnostech scholastické filozofie a teologie nalézáme jen málo prací českých. Kromě četných cenných repertorií, seznamů rukopisů a monografií o jednotlivých osobnostech podávají základní přehled systematické práce B. GEYER, *Die patristische und scholastische Philosophie*, Berlin 1928 (Grundriss der Geschichte der Philosophie II, red. F. UEBERWEG); M. DE WULF, *Histoire de la Philosophie médiéval*, Louvain – Paris 1912; k mnoha detailním otázkám M. GRABMANN, *Mittelalterliches Geistesleben* I–III., München 1926–1956. Pro seznámení s vývojem scholastické metody je nepostradatelný M. GRABMANN, *Die Geschichte der scholastischen Methode* I–II, Freiburg im Breisgau 1909–1911, přetisk Berlin 1957. Přehledně D. KNOWLESS, *The Evolution of Medieval Thought*, London 1962.

O pojmu *církev v husitství* kromě příslušné kapitoly v uvedené již práci KYBALOVĚ o Husově učení nově E. WERNER, *Der Kirchenbegriff bei Jan Hus, Jakoubek von Mies, Jan Želivský und den linken Taboriten*, Sitzungsberichte der deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Klasse für Philosophie, Geschichte, Staats-, Rechts- und Wirtschaftswissenschaften 1967, No. 10.

O vzniku kalicha J. SEDLÁK, *Počátkové kalicha*, Časopis katolického duchovenstva 1911, 1913, 1914; F. M. BARTOŠ, *Počátky kalicha v Čechách*, ČČM 1922–1923. O Jakoubkově zavedení kalicha příslušné kapitoly v knize P. De VOOGHTA, citované již dříve. O eucharistických názorech Matěje z Janova V. KYBAL, *M. Matěj z Janova*, 1905.

Poměr Husa a Viklefa byl předmětem dlouhých diskusí, rozvířených knihou J. LOSERTH, *Hus und Wyclif*, Prag – Leipzig 1884. Veliký počet míst, jež převzal Hus z Viklefa, je registrován v průběhu bádání v řadě spisů, rovněž tak i ideové vazby Viklefa a husitství, např. R. R. BETTS, *English and Czech Influences in the Hussite Movement*, in: R. R. BETTS, *Essays in Czech History*, London 1969, s. 132–159. Z další literatury: A. LENZ, *Soustava učení M. Jana Wiklefa*, 1898; A. SCHMIDTOVÁ, *Hus a Viklef*, LF 79, 1956, s. 219–227; H. KAMINSKY, *Wyclifism as Ideology of Revolution*, Church History 32, 1963, č. 1; B. TÖPFER, *John Wyclif – mittelalterlicher Ketzer oder Vertreter einer frühreformatorischen Ideologie?*, Jahrbuch für Geschichte des Feudalismus 5, 1981, s. 89–124. Viklefovy spisy jsou k dispozici v monumentální sérii *Wyclif's Latin Works*.

Předhusitské sektářství bylo již předmětem mnoha sporů a podrobného zkoumání. Po starších pracích, mj. i DOBROVSKÉHO a PALACKÉHO, se stala východiskem ale i předmětem kritik kniha: R. HOLINKA, *Sektár-*

ství v Čechách před revolucí husitskou, Bratislava 1929. Novější práce: H. KAMINSKY, *The Free Spirit in the Hussite Revolution*, in: *Millennial Dreams in Action*, The Hague 1962, s. 166–186; E. WERNER, *Nachrichten über spätmittelalterliche Ketzer aus tschechoslowakischen Archiven und Bibliotheken*, Beilage der Wissenschaftlichen Zeitschrift der Karl-Marx-Universität Leipzig, Gesellschafts- und Sprachwissenschaftliche Reihe 12, 1963, Heft 1; B. TÖPFER, *Das kommende Reich des Friedens*, Berlin 1964. K valdenství jsou nepominutelné četné práce A. MOLNÁRA, zvl. *Valdenští – Evropský rozměr jejich vzdoru*, 1973. Mimořádně cenné objevy k předhusitskému sektářství obsahují knihy A. PATSCHOVSKÉHO, citované dříve.

Vznik lidového radikalismu, táborství a vzájemný vztah mezi nimi a umírněným husitstvím byl předmětem pozornosti již dávno a novější spisy se jím opět obírají. J. MACEK, kromě základního již citovaného díla o Táboře, též *Táborské chiliastické články*, SH 1, 1953, s. 53–64; H. KAMINSKY, *Hussite Radicalism and the Origins of Tabor 1415–1418*; *Medievalia et Humanistica* 10, 1956, s. 102–130; též autor *Chiliasm and the Hussite Revolution*, *Church History* 26, 1957, s. 43–71; F. HOFFMANN, *K počátkům Tábora*, ČSČH 15, 1967, s. 103–120; B. M. RUKOL, *Elementy utopičeskogo socializma u taboritov*, in: *Istorija obščestvennoj mysli – Sovremennyye problemy*, Moskva 1972, s. 507–533 J. KEJŘ, *Mistři pražské univerzity a kněží táborští*, 1981.

K učení a ideologii pikartského křídla J. SEDLÁK, *Táborské traktáty eucharistické*, Brno 1918 (otisk z časopisu Hlídka); a zejména uvedené dílo MACKOVO a KALIVODOVO; dále B. TÖPFER, *Fragen der hussitischen revolutionären Bewegung*, *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft* 11, 1963; T. BÜTTNER – E. WERNER, *Circumcelliones und Adamiten*, Berlin 1959. Hlavní dílo tábořské: *Mikuláš z Pelhřimova, Vyznání a obrana táborů*, přetlumočili do češtiny F. M. DOBIÁŠ a A. MOLNÁR, 1972, s obšírným úvodem A. MOLNÁRA.

Čtyři artikuly pražské podrobil zkoumání posledně M. LANCINGER, *Čtyři artikuly pražské a podíl universitních mistrů na jejich vývoji*, HUCP 3/2, 1962, kde odkazy na starší literaturu. Artikuly nemohou být opominuty v žádné zásadní práci o husitské ideologii, politice a právnictví.

Ke kapitole Idea spravedlnosti a práva:

Právo, státní zřízení a instituce husitských Čech nepatří k dobře prozkoumaným okruhům otázek. Věda se jimi začala zabývat dosti pozdě a systematické práce dosud chybí. Pomineme-li několik rozptýlených prací starších, otevřel problematiku záslužně V. VANĚČEK, *Stát a právo v husitském*

revolučním hnutí, Právník 91, 1952, s. 360–384; autor tuto látku nově zpracoval i v trojím vydání své učebnice *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*.

O *znalostech a aplikaci kanonického práva* v husitství J. KEJŘ, *Právo a právní prameny v díle Husově*, in: *Husův sborník* 1966, s. 84–94; též autor, *Das Hussitentum und das kanonische Recht*, in: *Proceedings of the Third International Congress of Medieval Canon Law, Monumenta Iuris Canonici, Series C, Vol. 4*, s. 191–204; též autor, *Právní myšlení v dílech husitských teoretiků*, PHS 21, 1978, s. 197–207. Právní tematiku na pražské univerzitě probírá J. KEJŘ, *Stát, církev a společnost v disputacích na pražské universitě v době Husově a husitské*, 1964, kde i pasáže o božím zákonu a husitském právním povědomí. Husovu odvolání věnoval studii A. MOLNÁR, *Husovo odvolání ke Kristu*, in: *Husův sborník*, 1966, s. 73–83.

Státoprávní otázky probírá práce J. KEJŘ, *Boj o státní formu v husitském revolučním hnutí*, PHS 2, 1956, s. 130–175. O hledání panovníka v Polsku a na Litvě četná starší literatura a průběžné zmínky v přehledných pracích o husitství, speciální monografie o tom by byla žádoucí. O Žižkově postoji k státnímu zřízení a k monarchii se střídají protichůdná mínění, přehledně o nich F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, 1969, na několika místech, dále J. KEJŘ, *Jan Žižka jako politik a státník*, JHS 1974, zvl. číslo k 550. výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova, s. 19–26. Poměr Žižky a knížete Korybuta zkoumal F. M. BARTOŠ, *Žižka a Korybut*, JSH 20, 1951, s. 33–57; též autor, *Zikmund Korybutovič v Čechách*, SH 6, 1959, s. 171–218; zde i hojně zmínky o polské kandidatuře na český trůn.

Postavení Praby v husitské revoluci by si vyžádalo nového prozkoumání. Spis S. BINDER, *Die Hegemonie der Prager im Hussitenkriege I–II*, 1901 až 1903, je zastaralý a byl podroben již ve své době vážné kritice. Nově probral otázku F. SEIBT, *Communitas primogenita – Zur Prager Hegemonialpolitik in der hussitischen Revolution*, *Historisches Jahrbuch* 81, 1962, s. 80–100. Tzv. Soběslavská práva vydal R. SCHRANIL, *Die sogenannten Sobieslaw'schen Rechte*, München – Leipzig 1916.

K moravským státoprávním poměrům a vůbec k dějinám husitství na Moravě je méně prací než pro Čechy. Uvést je třeba: B. BRETHER, *Die Übergabe Mährens an Herzog Albrecht V. von Österreich im J. 1423*, *Archiv für österreichische Geschichte* 20, 1894, s. 249–349; V. FIALOVÁ, *Po stopách moravského táborství*, *Časopis moravského muzea – vědy společenské* 40, 1955, s. 147–163. A. NEUMANN, *Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*, Olomouc 1939; k tomu kritická a doplňující studie R. URBÁNEK, *K historii husitské Moravy*, ČMM 63–64, 1939–1940, s. 229–314. Dále: Z. MĚŘÍNSKÝ, *Morava za husitských válek ve světle archeologických nálezů a výzkumů*, *Archeologia historica* 5, 1980, s. 31–68,

s dobrou bibliografií. Nově se dějinami předhusitské a husitské Moravy zabývá F. HOFFMANN, který má připravenu větší studii do tisku, viz zatím *Morava na cestě k husitské revoluci*, HT 4, 1981, s. 57–68, s obsáhlou bibliografií; B. ČEREŠŇÁK a kol., *Přehled dějin Moravy I*, Brno 1980, kapitola III, Morava a husitská revoluce, s. 113–149.

O *husitských sněmech* pojednávají zejména: I. HLAVÁČEK, *Husitské sněmy*, SH 4, 1956, s. 71–109; F. G. HEYMANN, *The National Assembly of Čáslav*, *Medievalia et Humanistica* 8, 1954, s. 32–65. O upevnění městského stavu: J. KEJŘ, *Zur Entstehung des städtischen Standes im hussitischen Böhmen*, in: *Städte und Ständestaat*, red. B. TÖPFER, Berlin 1980, s. 195–213. Žižkův vojenský řád je vydán několikrát, dobře je přístupný v publikaci *Staročeské vojenské řády*, 1952, s. 23–27.

Husitské obce byly několikrát předmětem úvah již u výše uvedeného V. VANĚČKA. Podrobný rozbor pojmu obec provedl F. SEIBT, *Hussitica*, v kap. IV, *Obec – Communitas*, s. 124–182; z hlediska jazykozpytného J. PEČÍRKOVÁ, *Sémantická analýza staročeského slova obec*, LF 97, 1974, s. 89–100.

Manželské právo husitské doby je předmětem studie: J. KEJŘ, *O manželském právu husitů*, *Právník* 92, 1953, s. 50–58; trestní právo dosud specializované studie postrádá.

Ke kapitole Nová kultura :

Povšechnou informaci o středověkém kulturním vývoji poskytuje již výše citovaná publikace *Kultura středověku*, red. P. SPUNAR, 1972. Zvláště k husitství F. SEIBT, *Die Hussitenzeit als Kulturepoche*, *Historische Zeitschrift* 195, Heft 1, 1962, s. 21–62.

K *výtvarnému umění husitské doby*: P. KROPÁČEK, *Malířství doby husitské*, 1946; tato práce byla již v řadě úsudků korigována, jinak lze nalézt poučení ve většině systematických prací o gotickém umění. Knižní malbě věnoval pronikavou studii J. KRÁSA, *Studie o rukopisech husitské doby*, *Umění* 22, 1947, s. 17–50. K obrazoborectví v dějinách H. BREDEKAMP, *Kunst als Medium sozialer Konflikte, Bilderkämpfe von der Spätantike bis zur Hussitenrevolution*, Frankfurt am Main 1975.

O *literatuře husitské doby* podávají základní informace *Dějiny české literatury I*, red. J. HRABÁK, 1959, a *Výbor z české literatury doby husitské I–II*, red. B. HAVRÁNEK, J. DAŇHELKA A J. HRABÁK, 1963–1964. Na zřeteli je třeba mít i četné studie z dějin starší české literatury, jejichž autorem je J. HRABÁK. Posledně A. MOLNÁR, *O táborském písemnictví*, *Husitský Tábor* 2, 1979, s. 17–31. Husovo dílo o českém pravopise vydal J. SCHRÖPFER, *Hussens Traktat „Ortographia Bohemica“*, Wiesbaden

1968. Básnické skladby jsou přístupny v edicích, jmenovaných již dříve. O češtině v úředních a právních památkách a jejím rozmachu zejm. E. MI-CHÁLEK, *Český právní jazyk údobí předbusitského a doby Husovy*, 1970; týž autor, *Jazyk busitů tábořského směru*, Husitský Tábor 3, 1980, s. 67–78; V. UHLÍŘOVÁ, *K problematice česky psaných listin předbusitské doby*, SAP 14, 1964, s. 174–237; E. PROCHÁZKOVÁ, *Národní jazyky v kanceláři Starého Města pražského v době předbusitské*, SAP 28, 1978, s. 18–65. Protože převážná většina literárních děl husitského období je i cenným historickým pramenem, sahá k nim veškerá vědecká tvorba a lze proto najít dílčí poznatky i ve spisech, jež nemají ráz literárněvědný nebo jazykozpytný.

Lidový zpěv patří k nejlépe probádaným otázkám husitských dějin díky základnímu dílu – Z. NEJEDLÝ, *Dějiny husitského zpěvu*, 2. vyd. I–VI, 1954–1956. Toto dílo přesahuje svým obsahem a pojetím svou tematiku a patří k zásadním dílům o husitské kultuře a ideologii.

Ke kapitole Ve věrech evropské politiky:

Základní díla: F. M. BARTOŠ, *Husitství a cizina*, 1931; *Mezinárodní oblas husitství*, red. J. MACEK, 1957.

Poměr husitských Čech k jednotlivým zemím, pokud není probírán v právě citovaném sborníku *Mezinárodní oblas husitství*: L. HOSÁK, *Oblasy busitství v Rakousích*, ČSČH 4, 1956, s. 481–490; B. VARSÍK, *Husitské revolučné hnutie a Slovensko*, Bratislava 1965; E. MALECZYŃSKA, *Ruch busycki w Czechach i w Polsce*, Warszawa 1959; E. WINTER, *Frühhumanismus. Seine Entwicklung in Böhmen und deren europäische Bedeutung für die Kirchenreformbestrebungen im 14. Jahrhundert*, Berlin 1964.

Pro poznání dosahu husitských myšlenek v německých územích mají mimořádnou cenu nově nalezené protokoly o inkvizičních soudech proti německým husitům: H. HEIMPEL, *Drei Inquisitions-Verfahren aus dem Jahre 1425*, Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte 24, Göttingen 1969; týž autor, *Zwei Wormser Inquisitionen aus den Jahren 1421 und 1422*, Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philologisch-historische Klasse, Dritte Folge, Nr. 73, Göttingen 1969.

O některých mistrech jako diplomatech F. M. BARTOŠ, *Bojovníci a státníci busitští a Universita Karlova*, HUCP 12, 1972, s. 7–65. Projev Petra Payna při jednání s králem Zikmundem v Bratislavě vydal F. M. BARTOŠ, *Peter Payne pro Bohemis*, Tábor 1949, s. 81–90. Zikmundova říšská politika byla rozebrána už ve velkém díle: F. von BEZOLD, *König Sigmund und die Relchskriege gegen die Hussiten I–III*, München 1872–1877. K státnické činnosti Prokopa Holého J. MACEK, *Prokop Veliký*, 1953. O husitských kontaktech s valdenskými v různých částech Německa A. MOLNÁR v ci-

tované již knize, o valdenských překladech husitských spisů speciální články a edice téhož autora a přehledná stať v knize J. GONNET – A. MOLNÁR, *Les vaudois au moyen âge*, Torino 1974, s. 348 ad.

Husitství v Polsku a Kujavách je věnována příslušná stať v knize: J. MACEK, *Husité na Baltu a ve Velkopolsku*, 1952, s. 81–163; o Rumunsku J. MACŮREK, *Husitství v rumunských zemích*, ČMM 51, 1927, s. 1–98. Pro Slovensko je nepostradatelný B. VARSÍK, *Husitské revolučné hnutie a Slovensko*, Bratislava 1965.

Ke kapitole Ktož jsú boží bojovníci:

Husitské válečné umění je předmětem mnoha starších prací, z nichž lze zaznamenat: H. TOMAN, *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy*, 1898; H. KUFFNER, *Husitské vojny v obrazech*, 1907; O. FRANKENBERGER, *Naše velká armáda*, 1921; K. TITZ, *Oblasy husitského válečnictví v Evropě*, 1922; R. URBÁNEK, *Žižka a husitské válečnictví*, nově in: R. URBÁNEK, *Z husitského věku*, 1957, s. 60–127; J. DURDÍK, *Husitské vojenství*, 1953; L. P. LAPTĚVA, *Ruská literatura 19. a počátku 20. století o Janu Žižkovi a husitských válkách*, JSH 1974, zvl. číslo k 550. výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova, s. 74–86.

Tyto práce, často doplněny mapovými přílohami a plány, pojednávají též o jednotlivých bitvách. Některým bitvám (Vítkov, Domažlice, Lipany) věnoval zvláštní stati R. URBÁNEK v již citovaném sborníku *Z husitského věku*, bitvě lipanské pak podrobné pojednání v knize: *Lipany a konec polních vojsk*. K dalším bitvám nově: M. FLEGL, *Žižka a bitva u Sudoměře*, cit. zvl. číslo JSH, s. 11–18; J. ŠŮLA, *K názvu a lokalizaci bitvy u Hradce Králové roku 1423*, tamtéž, s. 36–45; P. ČORNEJ, *Žižkova bitva u Malešova 7. června 1424*, JSH 49, 1980, s. 152–166.

Z prací o husitských taženích za hranice: J. MACEK, *Husité na Baltu a ve Velkopolsku*, 1952, G. SCHLESINGER, *Die Hussiten in Franken*, Kulmbach 1974; R. JECHT, *Der Oberlausitzer Hussitenkrieg und das Land der Sechsstädte unter Kaiser Sigmund I–II*, Görlitz 1911–1916; C. GRÜNHAGEN, *Die Hussitenkämpfe der Schlesier 1420–1435*. Breslau 1872.

Husitským názorům na dovolenost války a na válku spravedlivou věnoval II. kapitole uvedené již knihy F. SEIBT, *Hussitica*, s. 16–57. Mírovému návrhu krále Jiřího je věnována řada statí V. VANĚČKA v různých mezinárodních revuích a zvláště publikace, vyšlá též v anglickém znění, *Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého krále Jiřího z let 1462/1464*, se základní studií V. VANĚČKA a s edicí dokumentu, kterou připravil J. KEJŘ, 1964. Jednotlivé otázky, jež se týkají Jiřího mírových návrhů, jsou probrány ve sborníku *Cultus pacis*, 1966.

Ke kapitole Lipany:

Problémy husitství v době jednání s basilejským koncilem i porážka radikálních stran v bitvě u Lipan jsou méně probádány než jiná období. Základní pramennou látku tvoří záznamy a deníky o jednání Čechů s koncilem, vydané v uvedených *Monumenta conciliorum generalium saeculi XV.* Soubor dokumentů koncilu vydal J. HALLER, *Concilium Basiliense*, pro české poměry zvl. svazky I–II, Basel 1896–1897. O tzv. soudci chebském A. MOLNÁR, *Chebský soudce*, Cheb 1982. Řadu zajímavých dokumentů z doby basilejského koncilu uveřejnil A. NEUMANN, *Francouzská husitica*, Studie a texty III–IV, 1923–1925.

Projevy českých zástupců na basilejském koncilu kromě řeči Rokycanovy, známé z více rukopisů a uveřejněné již dříve, J. D. MANSI, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, 30, Venetiis 1784, s. 269–306, byly objeveny až novým badáním: F. M. BARTOŠ, *Orationes, quibus Nicolaus de Pelbřimov... et Ulricus de Znojmo... articulos... in concilio Basiliensi anno 1433 ineunte defenderunt*, Tábor 1935; též autor, *Peter Payne pro Bohemis*, Tábor 1949.

Pozadí domácích poměrů nejlépe probírá R. URBÁNEK, *Lipany a konec polních vojsk*, 1934, kde je rozebrána politika Prokopa Holého a jeho ofenzivní pojetí husitské války. Dále: F. M. BARTOŠ, *Lipany*, 1934. Sama bitva u Lipan byla několikrát podnětem vědeckých kontroverzí; literatura o tom u cit. R. URBÁNKA i v jiných souhrnných dílech o husitském vojenství, kde i o obléhání Plzně a pádu Nového Města pražského do rukou panského vojska.

Ke kapitole Husitství nekončí u Lipan:

Tzv. Reformaci Zikmundovu vydal H. KOLLER, *Reformation Kaiser Siegmunds*, *Monumenta Germaniae historica – Staatsschriften des späteren Mittelalters VI*, Stuttgart 1964. O vztazích mezi polipanským Táborem a pražskými mistry jakož i o ideovém profilu té doby zvláště Z. NEJEDLÝ, *Prameny k synodám strany pražské a tábořské v letech 1441–1444*, 1903. O politice husitského konzervativismu citovaný již J. PROKEŠ, *M. Prokop z Plzně*, 1927.

K postavení polipanské šlechty J. PETRÁŇ, *Skladba pobusitské aristokracie v Čechách*, in: *Proměny feudální třídy v pozdním feudalismu*, AUC – Philosophica et historica 1, 1976, s. 9–80. O volbě rychtářů ve městech V. VOJTÍŠEK, *Soud a rada v královských městech českých*, nově in: V. VOJTÍŠEK, *Výbor rozprav a studií*, 1953, s. 240–272; též autor v úvodu k edici *Codex iuris municipalis III*, 1948. O městských erbech V. VOJTÍŠEK, *O pe-*

četich a erbech měst pražských i jiných českých, 1928; nové poznatky přinesl R. NOVÝ, *Počátky znaků českých měst*, SAP 26, 1976, s. 367–412.

Do husitské tradice lze počítat i závažná vydání husitských památek a Husových spisů v době reformace, o nichž údaje již výše. VIII. svazek *Fontes rerum Bohemicarum*, věnovaný literárním památkám na M. Jana Husa, přinesl kromě spisů husitské doby i řadu básnických i prozaických skladeb z mladších období.

K husitským vlivům na příští dějiny a k husitským tradicím zejména: R. URBÁNEK, *Žižka v památkách a úctě lidu českého*, Brno 1924; F. M. BARTOŠ, *M. J. Hus v boboslužbě a úctě církve podoboji a v podání prvního století po své smrti*, 1924; A. KRAUS, *Husitství v literatuře zvláště německé I–III*, 1917; F. KAVKA, *Husitská revoluční tradice*, 1953; F. KAVKA – A. SKÝBOVÁ, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolisace Čech*, 1968; A. SKÝBOVÁ, *Brus z Mohelnice – vznik a zachování nejstaršího opisu Žižkova vojenského řádu*, in: *In memoriam Zdeňka Fialy – Z pomocných věd historických*, 1978, s. 141–169. Zpracování husitství v ruské literatuře se věnovala v řadě příspěvků L. P. LAPTĚVA, která shrnula své výsledky v monografii *Russkaja istoriografija gusitskogo dviženija (40-e gody XIX v. – 1917 g.)*, Moskva 1978. Husitskou tematiku v díle Zdeňka Nejedlého zpracoval v několika článcích P. ČORNEJ.

V současné době jsou husitské tradice předmětem živého studia. Vznikají zejména příspěvky o husitských ohlasech v dělnickém hnutí a v dějinách KSČ. Soustavně jim věnuje pozornost a místo sborník *Husitský Tábor*, zatím 4 svazky 1978–1981, který také pečlivě sleduje tuto tematiku ve své recenzní rubrice.